

Nederland Neutraal. Mobilisatie 1914-1915

Ron de Haan (rondehaan@tabakspijp.nl)

De Eerste Wereld oorlog is grotendeels aan Nederland voorbij gegaan omdat we Neutraal waren, maar de Goudse pijpmakers hebben ons fraaie doorrokers en plateel pijpen nagelaten, die de geschiedenis doen herleven en ons meer dan eens doen laten beseffen dat er niet veel voor nodig was om ook ons in deze vreselijke oorlog van 1914 tot 1918 te betrekken.

Rond de vorige eeuw wisseling was er een nieuw soort pijp in ontwikkeling gekomen, de gegoten pijp of wel de doorroker. Het was Bordollo in Duitsland die dit nieuwe product succesvol als eerste op de markt bracht en weldra werd gevolgd door verschillende fabrikanten uit Gouda zoals Goedewaagen, de Van der Want familie en later ook nog de firma De Jong. In dit artikel wil ik een paar plateelpijpen, dat zijn de hand beschilderde varianten uit de groep van de doorrokers, extra aandacht geven. Door hun originaliteit van de beschildering en/of de bijzondere tekst zijn ze door de verzamelaar meer gewild dan de bekendere doorrokers met een transfer plaatje in zwart of in kleur waarvan ik één voorbeeld zal laten zien. Over de datering van deze pijpen kan natuurlijk geen discussie zijn omdat ze altijd gedateerd zijn en zeker niet na de eerste wereld oorlog nog op de markt gebracht werden. De doorroker heeft het nog enkele decennia vol gehouden waarna dit laatste product van de Goudse pijpmakers langzaam maar zeker uit het straatbeeld verdween en ze nu dan ook alleen nog te vinden zijn via verzamelbeurzen en niet te vergeten het internet.

Beschrijvingen van de pijpen:

Uit de voormalige collectie van Niemeyer in Groningen is een prachtig doorgerookte mobilisatie pijp afkomstig (foto 1 en 2) met het tekstlint "mobilisatie 1914" en het veelkleurige transfer stelt een kanonnier voor die duidelijk op zijn qui vive is voor wat komen gaat. Gemaakt door Goedewaagen in Gouda zoals vermeld staat op het nikkelen verbindingsbusje.

Een wel zeer bijzondere pijp (foto 3, 4 en 5) , ook afkomstig uit de Niemeyer collectie, stelt een soldaat voor in het zo kenmerkende uniform uit de eerste wereld oorlog. De tekstbaan vermeld "mobilisatie 1914" En de afbeelding van het hoofd van deze soldaat getuigt van een grote originaliteit van de plateelschilder en is tot op heden ook de enige die ik ken. De verdere versiering, die we op nog een paar pijpen zullen tegenkomen in dit artikel , is het "Art Deco"-achtige altijd groene lijnen patroon aan de zijkanten van de pijp. Deze pijp is mogelijk ook uit de

Goedewaagen fabriek afkomstig maar niet op het nikkelen busje als zodanig gemerkt. (toeschrijving door Ruud Stam)

1

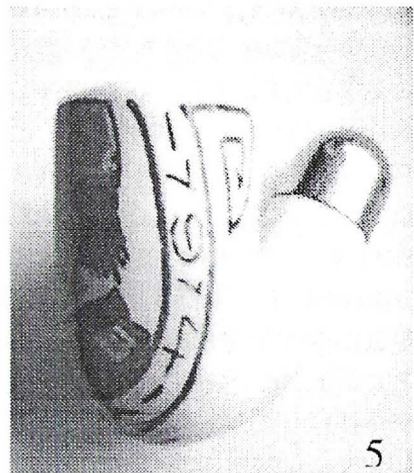
2

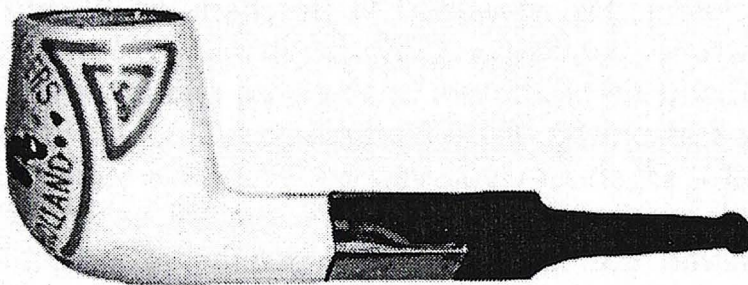
3

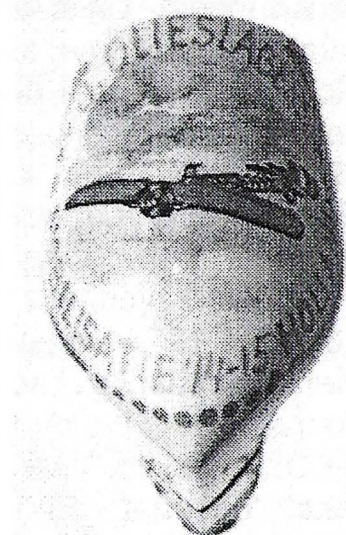
4

5

6

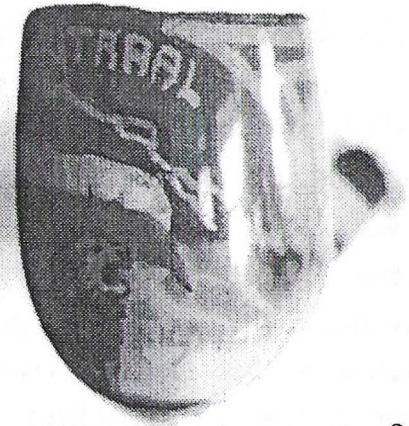
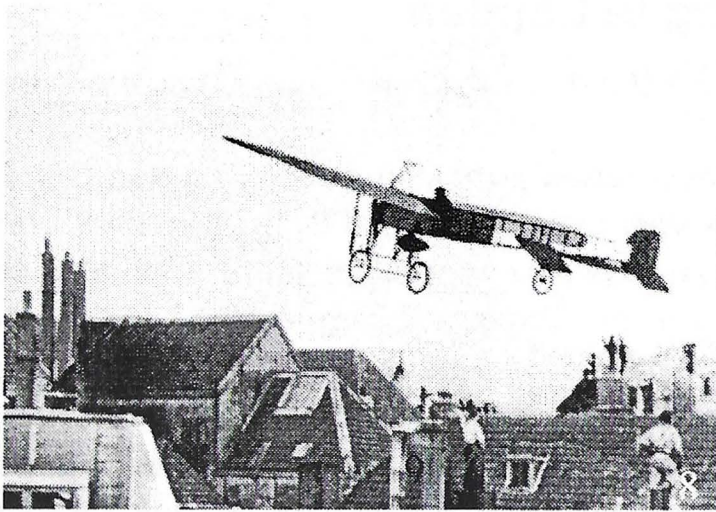

7

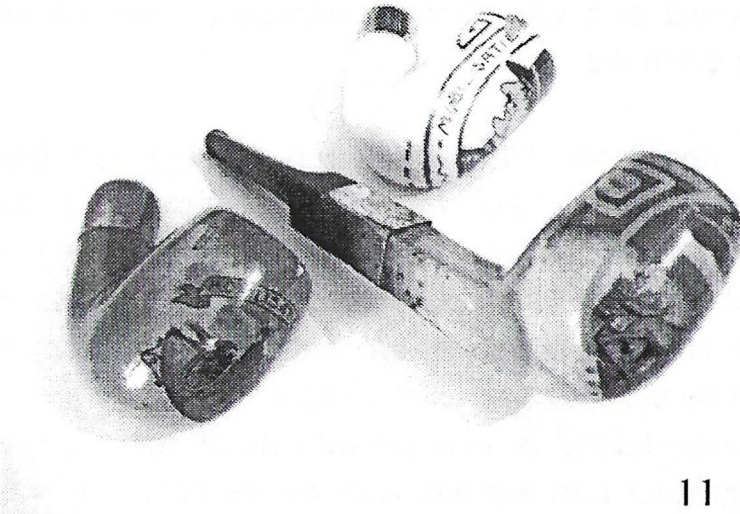
Een plateel doorrooker die ik net miste om van het internet af te kopen maar waar ik wel de foto's en de gegevens van heb opgeslagen (foto 6 en 7) is door een telg uit het roemrijke geslacht van "Van der Want" gemaakt. De verkoper vermeldde "van der Want" maar mogelijk is de pijp door Ivon van der Want gemaakt die zijn pijpen merkte met IVORA. Ik heb dat sterke vermoeden omdat ik later in het artikel nog een pijp beschrijf die qua vorm, vierkantige steel en af montering met het nikkelen busje identiek is aan deze pijp. De pijp is gewijd aan J. Olieslagers (foto 8). De afbeelding laat een heel vroeg vliegtuig zien uit het begin van de ontwikkeling van de luchtvaart. Vergeet hierbij niet dat de eerste vliegpogingen in Europa pas rond 1908 werden ondernomen nadat in Amerika de gebroeders Wright in 1903 een succesvolle poging hadden ondernomen. De tekstbanden vermelden "J. Olieslagers" bovenaan en onderaan "Mobilisatie '14-15 Holland". En wederom de zo kenmerkende Art Deco versiering aan de zijkanten.

Jan Olieslagers was een Belg, die op 14 mei 1883 in Antwerpen aan de Guldenberg werd geboren. Zijn vader overleed toen Jan 11 jaar oud was. Door deze tragische gebeurtenis moest hij al op zeer jonge leeftijd gaan werken bij een timmerman. Hij was uitermate sportief en behaalde vele overwinningen met de fiets en in de motorsport maar toen hij in 1908 aanwezig was bij een van de eerste vliegpogingen verloor hij zijn hart aan de vliegsport en dit werd zijn nieuwe passie. In 1909 maakte Jan zijn eerste solovlucht die probleemloos verliep. Na de inval van de Duitsers in augustus 1914 meldde Jan zich met zijn drie broers aan als oorlogsvrijwilligers, hij werd direct vliegenier- onderofficier (sapeur-aviateur). Aan hem valt ook de eer te beurt om als eerste Belg een vijandelijk vliegtuig van de Duitsers uit de lucht te halen. Dat de Belg Jan Olieslagers op een Goudse plateelpijp is vermeld is overigens niet zo verwonderlijk. Dit is het gevolg van z'n vele vlieg demonstraties in Holland waardoor hij al snel als de eerste "Hollandse" vliegtuig pionier werd gezien. Mogelijk is ook het neerhalen van een vijandig Duits vliegtuig de inspiratie geweest voor de plateelschilder. Hij overleed in Berchem op 23 maart 1942.

Een pijp qua vorm identiek aan de hierboven beschreven pijp is uitermate origineel in uitvoering en ook afkomstig uit de fabriek van IVORA (foto 9 en 10, zie voorzijde van de kaft). Eigenaar Ivon van der Want, die leefde van 1883 tot 1955, moet toch een aantal zeer creatieve plateel schilders in dienst hebben gehad waarvan o.a. deze pijp een getuigenis is. Op de voorzijde zien we de voluit wapperende Hollandse driekleur met daarboven de Oranje sjerp. Wat de pijp bijzonder maakt is de in het geel geschilderde tekst "neutraal". Er is mij geen andere mobilisatie pijp met deze tekst bekend.

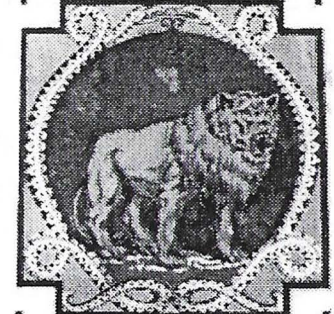

9

11

HET KONINKRIJK
DER DIEREN

DOOR DR. A. J. C. SMIDERS
GEILLUSTREERD MET
27 GROOTE GEKLEURDE PLATEN
W. HILARIUS W. ALPELO

12

Onder de vlag staat de machtig trots brullende Hollandse leeuw met een groep soldaten vlak achter de leeuw, klaar voor de aanval. Links van de leeuw staat nog de tekst "ontwaakt" en rechts "1914-15" en uiteraard is ook deze pijp weer uitgevoerd met de fraaie groene Art Deco beschildering aan weerszijden.

Al met al hebben de hierboven beschreven pijpen weer een interessant stukje Hollandse geschiedenis prijs gegeven.

Literatuur

Websites;

http://www.dbnl.org/tekst/post034avia01_01/post034avia01_01-x2.pdf

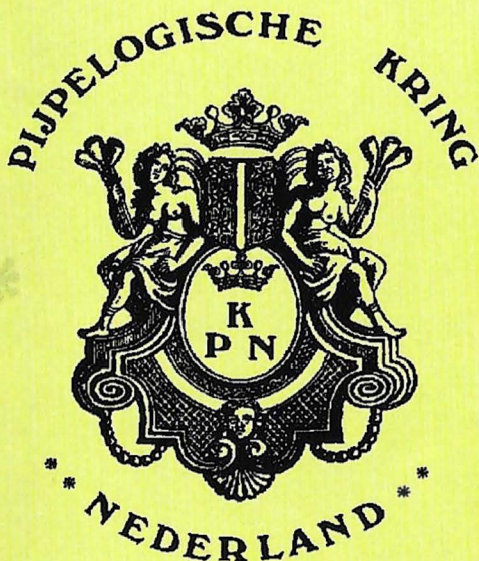
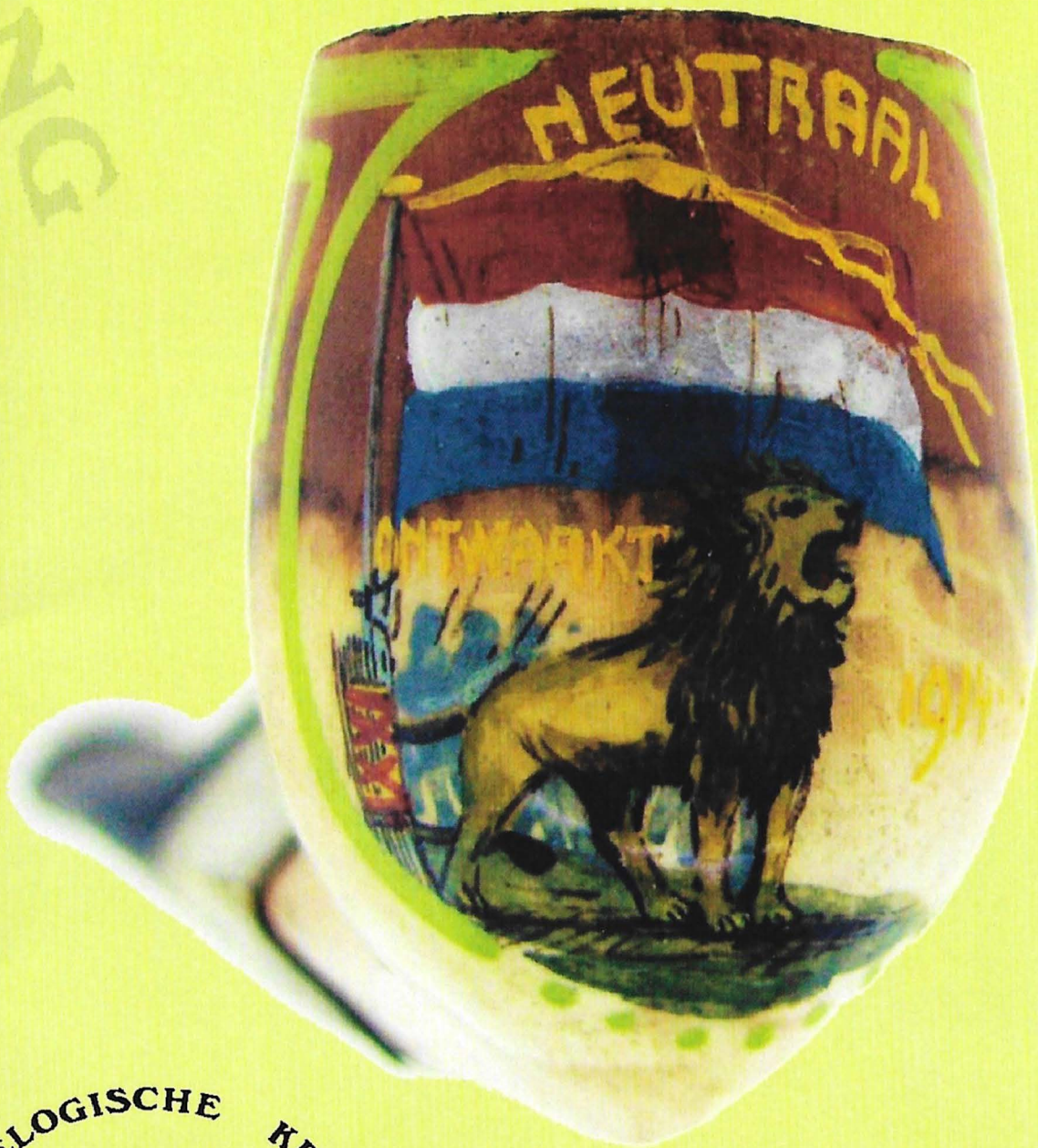
<http://www.aeropedia.info/web/content.php?article.1001027>

http://nl.wikipedia.org/wiki/Eerste_Wereldoorlog_in_Nederland

11

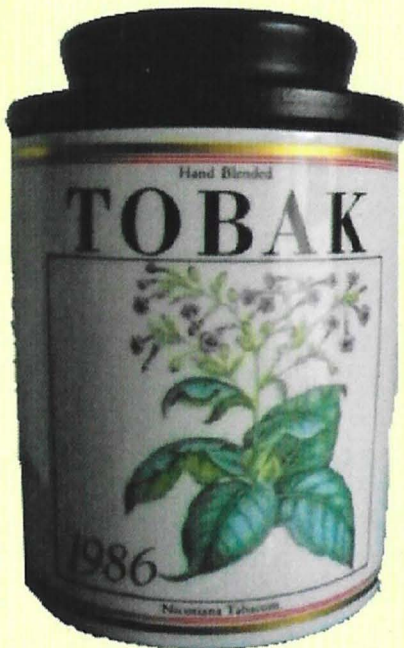
12

PIJPELOGISCHE KRING NEDERLAND

**Kwartaalblad voor de
pijpenverzamelaar
en onderzoeker**
Jaargang 34, nummer 136
April 2012

Een pijp uit de serie doorrokers, die als onderwerp de neutraliteit van Nederland gedurende de de eerste wereld oorlog (1914 - 1918) hebben. Meer exemplaren zijn te vinden op pagina 2494

“Tobakskrukken” uit Denemarken van de firma A & C Petersen. Een beschrijving van deze bijzondere tabakspotten is te vinden op pagina 2506

Een pijp uit het derde kwart van de 18e eeuw, die vermoedelijk in Delft is gemaakt. Op pagina 2500 wordt nader ingegaan op deze late productieperiode.

